

CO TO WŁAŚCIWIE JEST DEMOKRACJA?, tekst: Equipo Plantel, ilustracje: Marta Pina, przekład: Tomasz Pindel, wyd. TAKO

Scenariusz autorstwa: Maliny Barcikowskiej, Małgorzaty Zalewskiej i Tomasza Klejny

W wielu polskich domach dyskutuje się o polityce, komentuje działania władzy, niepokoi się o los kraju. Często świadkami tych rozmów są dzieci, które przysłuchują się i niewiele rozumieją. Zadają pytania, na które nie zawsze otrzymują odpowiedzi.

Proponujemy scenariusz lekcji etyki, który można zrealizować z uczniami i uczennicami szkoły podstawowej. Powstał on, jako wynik spotkania filozoficznego z dziećmi organizowanego w ramach cyklu spotkań filozoficznych odbywającego się w Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu.

Wstęp.

Informujemy uczniów i uczennice, że w całej Europie jest taki system, który nazywamy demokracją.

Kierujemy do nich pytania:

Czy wiecie, co to jest demokracja? Czy ktoś z Was słyszał to słowo?

Czy demokracja jest dla dorosłych, czy także dla dzieci?

Czy demokracja może być tematem lekcji etyki?

Czy wiecie, z jakiego miejsca pochodzi to słowo?

Informujemy uczniów i uczennice, że demokracja narodziła się w starożytnej Grecji w V w. p.n.e.

W starożytności *demokracja* oznaczała ustrój polityczny istniejący w niektórych greckich polis, głównie w Atenach – stolicy Grecji, który przeciwstawiany był monarchii czyli rządowi jednej osoby. Oznaczała rząd ludu, władzę ludu.

Pytamy:

Jakie określenie bardziej Wam się podoba? A może wymyślicie swoją nazwę?

Propozycje zapisujemy na tablicy.

W starożytnej Grecji powstawała filozofia, także demokracja, mieszkańcy mieszkali w polis – mieli odrębną władzę. Wiele miast ze sobą współpracowało. Grecy zadawali sobie pytania Kto ma rządzić? Jak wybrać osobę, która będzie rządziła?

Kiedyś rządzili królowie, którzy mieli władzę. Często władzę zdobywali siłą.

Czy myślicie, że to dobry pomysł?

Grecy wymyślili, że lepiej będzie, gdy wszyscy będą rządzić, wybierając tego, który będzie sprawował władzę. Miał być to mężczyzna po dwudziestym roku życia. Wybierać/głosować mógł tylko obywatel Aten.

Co sądzicie o tym pomysle Greków?

Czy to dobrze, że wybieramy jedną osobę, która rządzi?

A może lepiej żeby nikt nie rządził?

Do jakich skutków mógłby doprowadzić brak władzy?

Organizujemy w klasie szybkie głosowanie:

Kto by wolał, żeby nikt nie rządził?

Kto by wolał, żeby rządziła jedna osoba?

Kto by wolał, żeby rządzili wszyscy?

A może powinien być jeden prezydent dla całego świata?

Zliczamy głosy. Podajemy uczniom i uczennicom wynik głosowania. Wspólnie zastanawiamy się, do jakich sytuacji mógłby doprowadzić taki wybór.

Grecy ustalili, że najsprawiedliwiej będzie, gdy wszyscy będą mogli wybierać jedną osobę, która będzie rządzić. Ten, kto dostanie najwięcej głosów, będzie rządził przez rok.

Co sądzicie o pomysle, żeby co roku zmieniać rządzącego?

„Demokracja jest jak plac zabaw”

W książce „Co to jest demokracja?” autorzy z Equipo Plantel porównują demokrację do placu zabaw i gry, do beztroski i zabawy, do najbliższego otoczenia i dziecięcego świata. Na placu zabaw bawią się i wygrywają wszyscy, gdyż w grze demokratycznej stawką jest wolność.

„Demokracja jest jak gra, w której wszyscy uczestniczą...”

Przyjrzyjmy się tej zabawie, by poszukać znaczeń i zrozumieć jej reguły.

Zasady demokracji

Skoro demokracja jest jak plac zabaw, na którym każdy może się bawić w to, na co ma ochotę, to jak należy się bawić?

Możliwe odpowiedzi:

– tak by nie krzywdzić innych

– według pewnych zasad, gdyż każda zabawa ma swoje reguły.

Gdyby każdy robił to, co chce, to plac zabaw, zabawa mogłyby ulec zniszczeniu.

Jeśli demokracja jest jak gra, to musi mieć swoje zasady.

Czy trzeba zgadzać się na zasady gry, jeśli do niej przystępujemy?

Demokracja- wspólna gra

Sytuacja

Trzy osoby ustaliły, że wspólnie grają w karty, w trakcie gry jedna odmawia dalszego udziału. Rezygnuje z dalszej gry. Pozostałe osoby nie mogą grać dalej, gdyż była to gra dla min. 3 osób.

Gdy w połowie zrezygnuje, to popsuje innym zabawę, bo wtedy wszyscy nie mogą grać dalej.

Czy powinna zrezygnować?

Czy jak zaczniemy grać, to powinniśmy też grę skończyć?

Czy trzeba umieć wygrywać/przegrywać?

Co to znaczy umieć wygrywać/przegrywać?

Czy szacunek należy się wszystkim osobom?

Dlaczego osobie wygranej/przegranej?

Gdy kończy się grę, trzeba pogratulować także tym, którzy przegrali?

Czy trudno jest zagrać ponownie, gdy już raz się przegrało?

Sytuacja:

Koledzy/koleżanki chcą iść na kręgle, a Ty nie masz na to ochoty. Jednak wcześniej umówiliście się, że spędzicie razem czas wolny. Czy powinieneś/powinnaś pójść z nimi?

Jeśli na przerwach w szkole w coś się bawicie, a jedna osoba nie chce uczestniczyć w zabawie, chce robić coś innego. To czy może odmówić?

Czy jest możliwe żeby zawsze wszyscy robili to samo?

Czy należy zgadzać się na wszystkie pomysły?

Niekiedy wspólnie ustalamy, co będziemy robili, jednak czasem sami realizujemy własne pomysły.

Uczestnicy demokracji

Czy gra może odbywać się bez uczestników?

Czy jakieś wydarzenie może się odbywać bez uczestników?

Kto może być uczestnikiem demokracji?

Czy wszyscy jesteśmy uczestnikami demokracji?

Co to znaczy, że wszyscy są uczestnikami?

Uczestnik jest częścią większej całości. Do gry w warcaby, szachy, potrzebni są uczestnicy. Gra nie istnieje bez uczestników. Zatem uczestnikami demokracji także jesteśmy wszyscy.

Partie-grupy

Arystoteles – filozof grecki uważał, że człowiek jest zwierzęciem społecznym.

Ludzie zbierają się w stado-społeczeństwo. Myślą podobnie, chcą robić podobne rzeczy.

W demokracji zakłada się partie polityczne – grupy ludzi, którzy mają wspólne cele. Każda partia mówi, co jest dla niej ważne. Tworzą się grupy z podobnymi pomysłami.

Czemu ludzie zbierają się w grupy?

Czy po to żeby współpracować, dojść do wspólnych celów?

Czy dlatego, że w grupie jest łatwiej coś osiągnąć?

Czy dlatego, że nie chcemy się wyróżniać?

Czy dlatego, że chcemy robić podobne rzeczy?

Czy dlatego, że w grupie czujemy się silniejsi?

Klasa to także grupa.

Czy cała grupa zawsze działa razem?

Czy w klasie tworzą się także podgrupy?

Dlaczego się tworzą?

Lepiej gdy grupa jest mniejsza, czy większa?

Czy lepiej być w większej grupie?

Czy większa grupa jest silniejsza?

Czy może mniejszej grupie jest łatwiej?

W szkole istnieją grupy, np. kółka zainteresowań: kółko plastyczne, kółko matematyczne. Jedni wolą rysować, inni rozwiązywać zadania. Możemy wybierać.

Wybory

W demokracji organizuje się wybory. Podczas wyborów można głosować na daną partię, która prezentuje swój program wyborczy.

W szkole także organizuje się wybory, np. do samorządu szkolnego. W każdej klasie wybiera się przewodniczącego lub przewodniczącą klasy.

Czy każdy powinien brać udział w wyborach?

Czy dla dobra klasy/szkoły/państwa powinno się głosować?

Czy głosowanie jest prawem czy obowiązkiem?

Przykładowa sytuacja:

Podczas długiej przerwy uczniowie i uczennice spotykają się na boisku. Nauczyciel proponuje im wspólną zabawę: grę w piłkę nożną lub piłkę ręczną. Jednak część osób chce grać w siatkówkę.

Pytanie: Jak powinien postąpić nauczyciel? Jakiego powinien dokonać wyboru? Co Wy byście zrobili w tej sytuacji?

Szef drużyny

Jeśli wybierzemy szefa drużyny, to on zarządza zespołem.

Czy należy wówczas słuchać jego zaleceń?

Czy jak wybierze się szefa drużyny, to czy może on robić, co chce?

Rządzący odnoszą sukcesy, ale także popełniają pomyłki.

Czy to jest ważne, żeby to zauważać?

Czy należy obserwować szefa drużyny, żeby wiedzieć, czy postępuje uczciwie?

Czasem ulegamy pokusom, oszukujemy, żeby wygrać.

Czy zdarzyło Ci się podczas gry być nieuczciwym/nieuczciwą?

Czy możemy wybrać po jakimś czasie nowego szefa drużyny?

Czy szef drużyny powinien słuchać swojej drużyny, czy może robić to, co chce?

Czy należy obserwować rządzących, przyglądać się temu, co robią?

Dlaczego?

Demokracja – gra o wolność

Czy wszystko wolno w demokracji?

Czy w demokracji wszyscy ludzie mogą myśleć i mówić, co chcą?

Czy mogą spotykać się, z kim chcą?

Czy zawsze możemy robić to, na co mamy ochotę?

Czy należy działać tak, by nie krzywdzić innych?

Czy trzeba szanować innych, bo oni też chcą być wolni?

Czy w demokracji gramy o wolność?

Co to jest ta wolność?

„Test z demokracji”

Książka „Co to jest demokracja” kończy się testem z demokracji oraz zaproszeniem młodych czytelników i czytelniczek do nadsyłania odpowiedzi na pytania, na podstawie, których ma powstać nowa książka. Dzięki temu wszyscy będą mogli dowiedzieć się, co na ten temat myślą dzieci.

Test z demokracji

Każdy odpowiada zgodnie z własnymi przekonaniemami:

- 1) Co w demokracji podoba Ci się najbardziej?
 - a. Wolność
 - b. Ze decyzje podejmują wspólnie wszyscy
 - c. Poszanowanie różnych poglądów
- 2) Co Twoim zdaniem jest najważniejsze dla działania demokracji?
 - a. Żeby ludzie mogli korzystać ze swobód
 - b. Żeby można było wybierać
 - c. Żeby istniały partie polityczne
- 3) Kto rządzi w systemie demokratycznym?
 - a. Tylko jedna osoba
 - b. Wszyscy
 - c. Nikt
- 4) Co w demokracji podoba Ci się najmniej?
 - a. Że mniejszość musi zgodzić się na to, co decyduje większość
 - b. Trzeba czekać na następne wybory, żeby znów móc wybierać
 - c. Że każdy może mówić, co myśli i nikt mu tego nie zakazuje
- 5) Jak sądzisz czy kraj dobrze działa jak jest w nim demokracja?
Napisz co myślisz.

Zakończenie

Starożytni Grecy głosowali przy pomocy kamieni: białych i czarnych.

Informujemy dzieci, że będą głosowały w sprawie wyboru tematu następnych zajęć. Podajemy uczniom i uczennicom dwie propozycje tematów. Mówimy, że wybory są tajne,

tzn. nikt nie mówi, na co będzie głosował. Każdy dostaje dwie kartki w dwóch kolorach: biała oznacza tak, czarna – nie. Na dwóch stolikach kładziemy przygotowane propozycje tematów. Każde dziecko podchodzi kolejno do stolików, na których kładzie swoje kartki. Liczymy głosy. I informujemy, że większość zdecydowała, że tematem naszych następnych zajęć będzie dany temat.

1. Słowniczek:

Polis gr. πόλις ,to forma państwa w starożytnej Grecji. Słowo to tłumaczy się, jako *miastopraństwo*, gdzie władzę sprawowała niezależna wspólnota obywateli, którzy zarządzili się sami. Wspólnota ta zamieszkiwała określony obszar (zwykle składający się z ośrodka miejskiego i okolicznych terenów wiejskich), połączona była językiem, kultami religijnymi i wyznawanymi wartościami moralnymi.

Arystoteles (gr. Ἀριστοτέλης, *Aristotelēs*, ur. 384 p.n.e., zm. 7 marca 322 p.n.e.) – uznawany obok Sokratesa i Platona za jednego z najślawniejszych filozofów starożytnej Grecji.

Starogreckie słowo **δημοκρατία (demokratia)** powstało ze słów:

δῆμος (demos) – grupa, duża liczba osób, działających wspólnie,
oraz **κρατέω (krateo)**, czyli rządzić.